

Шульська Н. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Зінчук Р. С.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Навальна М. І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

АНТИФЕЙКОВІ РЕСУРСИ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У статті здійснено дослідження антифейкових ресурсів, якими можна послуговуватися для виявлення неправдивих повідомлень, а також різного роду медіаманіпуляцій. Зауважено, що впродовж інформаційної війни в Україні негативний маніпулятивний контент, який вкидає у вітчизняний простір російська сторона, виявляють і спростовують такі медійні сайти й антифейкові проекти, як *“StopFake”*, *«Брехунець»*, *«НотаЄнота»*, *«Детектор медіа»* та *«Інститут масової інформації»*. Із початком війни на сайті *«Детектор медіа»* стартував подкаст із колоритною назвою *«Русскій фейк, іді на***!»*. Творці цього інформаційного ресурсу не лише готують підбірки професійних спростувань фейків, а й розповідають про те, як самостійно навчитися розрізняти маніпулювання, шахрайство, дезінформацію. До актуальних антифейкових проектів відносимо *«Реєстр фейків України»* – інтернет-ресурс, спрямований зробити інформаційний простір України вільним від фальшивих повідомлень, пропаганди та маніпуляцій.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року в Центрі протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони створили для українців спеціальний антифейковий інструмент – фактчекінговий бот у телеграмі, що має назву *«Перевірка»*. Зважаючи на те, що ворожі ЗМІ неодноразово вдавалися до створення псевдоботів та ботів-двійників, в Україні також запустили інструмент для перевірки чатботів на сайті *Dovidka.info*.

У статті докладно проаналізовано специфіку використання зазначених антифейкових ресурсів як інструментів фактчекінгу новинного контенту у вітчизняному інфопросторі. Установлено, що українська медіасфера наповнена якісними засобами протидії російській брехні й маніпуляціям. Функціують як регіональні, так і національні фактчекінгові ресурси, які прозоро аналізують інформацію, викриваючи пропаганду й фейки, а також залучають українців до поглиблення знань із медіаграмотності й розвитку критичного мислення.

Ключові слова: антифейковий ресурс, інформаційна війна, маніпуляція, медіасфера, ЗМІ, російська пропаганда.

Постановка наукової проблеми. Сьогодні медіа як важливий соціальний інститут активно впливають на суспільні процеси. Закріплена в Конституції України свобода слова, скасування цензури, мегашвидкий доступ до інформації дають можливість журналістам всебічно висвітлювати важливі події та явища. У сучасному світі ми часто спостерігаємо негативні наслідки цього, адже надто вільна поведінка зі словом часто породжують вседозволеність та безвідповідальність, порушення професійних стандартів і журналістської етики, а це у свою чергу деформує політичну, соціальну, економічну, культурну орієнтацію як суспільства, так і окремого

громадянина. Серед непрофесійних методів діяльності журналістів виокремлюємо маніпулювання масовою свідомістю. Медіаманіпуляцію визначаємо як вид психологічного впливу, здійснений через друковані ЗМІ (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, рекламні щити тощо з метою пробудження в об'єкта впливу намірів, які змінюють його бажання, настрої, поведінку, погляди. Різного роду маніпуляції і фейкові новини – один із потужних інструментів ведення інформаційної війни РФ в Україні.

За допомогою вкидання в український інфопростір фальшивих повідомлень пропаганда Кремля

виправдовує та прикриває злочини, які чинять російські військові на території України. Російські ЗМІ намагаються створити хибне враження перебігу війни у своїх громадян та виставити українців у негативному світлі. Для цього у фейкових матеріалах вони використовують усні неправдиві повідомлення та постановочні відеореєстри. Сам Міністр оборони РФ Сергій Шойгу визнав, що фейкові новини та засоби масової інформації це ще один вид Збройних сил Росії. У зв'язку із розпочатою РФ проти України інформаційною війною, аудиторія засобів масової інформації відчула гостру потребу в ресурсах, які будуть фільтрувати інформаційний простір, відокремлюючи з нього неправдиву інформацію, щоб забезпечити надходження якісних, правдивих і прозорих новин в українську медіасферу. Зважаючи на це, сьогодні постає потреба в дослідженнях антифейкових ресурсів, наявних у вітчизняному медіапросторі. Адже аналіз фактчекінгових інструментів дозволить знати специфіку їхнього застосування для спростування фейкової і маніпулятивної інформації у ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні маніпуляції в засобах масової інформації як дієвий інструмент інформаційної війни спорадично ставали об'єктом аналізу медіаекспертів, науковців, журналістів-практиків. Про вміння відрізняти брехню від правди в інфопросторі та важливість знань основ фактчекінгу зауважують Р. Герасименко [2], В. Ейсмунт [5], О. Мінченко [6]. Специфіку верифікації новинного контенту в практичному аспекті досліджує О. Голуб [3], а М. Смотров вчить, як боротися з «глибокими» фейками [10]. Цінні поради щодо спростування фейкової інформації про війну в Україні дає в публікації М. Спрінг [11]. А. Ткаченко та А. Качинський аналізують специфіку фальшивих новин у соціальних ЗМІ [12]. Дотична до теми дослідження й наша розвідка про фейкові новини як елемент інформаційної війни [13]. Проте в українському науковому дискурсі попри важливість фактчекінгу у верифікації інформації дотепер відсутні студії, у яких ґрунтовно вивчали б особливості антифейкових ресурсів та інструментів для боротьби з дезінформативним контентом в умовах інформаційної війни.

Постановка завдання. Мета наукової праці – здійснити дослідження антифейкових ресурсів, якими можна послуговуватися для виявлення неправдивих повідомлень, а також медіаманіпуляцій; проаналізувати специфіку їхнього використання для фактчекінгу новинного контенту у вітчизняному інфопросторі.

Виклад основного матеріалу. До ЗМІ, що забезпечують перевірку фактів, відносимо такі ресурси, як “StopFake”, «Брехунець», «НотаЄнота», «Детектор медіа» та «Інститут масової інформації» – усі вони спеціалізуються на фактчекінгу новинної інформації, яка потрапляє в український медіапростір через російські канали комунікації або ж створюється і шириться вітчизняними журналістами в Україні.

“StopFake” – це засіб масової інформації, заснований громадською організацією «Центр Медіареформи», про небезпеку пропаганди й поширення фейкової інформації серед громадян країни [7]. Цей фактчекінговий проєкт став відомим у всьому світі як лідер боротьби із фейковими новинами та пропагандистськими вкидами. Аналізований медіазасіб не лише намагається виявити й ліквідувати фейки про Україну і події, що в ній відбуваються, а й ініціював міжнародну дискусію щодо впровадження в Україні західних стандартів журналістики з метою підвищення рівня загальної медіаграмотності населення та інформування про таке негативне явище, як неправдиві новини.

Усе розпочалося з того, що 2 березня 2014 року викладачі, випускники та студенти Могиланської школи журналістики й програми для журналістів і редакторів “Digital Future of Journalism” ініціювали створення фактчекінгового засобу масової інформації “StopFake”, який мав стати захистом України в інформаційній війні, яку розпочала РФ. До проєкту доєдналися не лише представники Могиланської школи журналістики, а й незалежні перекладачі, програмісти та редактори, тобто всі ті, кому була небайдужа доля країни з часів окупації Кремлем частини Донбасу та Автономної Республіки Крим. На початку ініціативи журналісти цього видання ставили за ціль лише розвінчування фейкових новин та кремлівської пропаганди. Але зараз проєкт трансформувався в інформаційний хаб, де аналізують явище «російської пропаганди» у всіх його проявах та можливих аспектах. “StopFake” публікує лише об'єктивні судження, базовані на фактах. Творці ресурсу отримують фінансування з благодійних фондів, некомерційних організацій та грантів. З метою об'єктивності у своїх оцінках та аналізах інформаційних повідомлень, організація впровадила такі принципи, як відданість неупередженості та справедливості, забезпечення прозорості джерел, відкритість надходження коштів, ясність методології досліджень, чесна політика виправлень.

«Брехунець» – ще один фактчекінговий проєкт, який розпочав свою роботу порівняно

нещодавно, 1 грудня 2021 року. Він покликаний боротися із фейками, пропагандою та дезінформацією на теренах регіонального медіапростору – рівненського і волинського [8]. Ініціативу «Брехунець» запустила мережа інформаційних агентств «Район.in.ua» на шостому “West Media Forum” із метою аналізу інформаційного простору Рівненської та Волинської областей і підготовки на його основі фактчекінгових матеріалів для читачької аудиторії. На сайтах мережі «Район.in.ua» з’явився окремий розділ «Брехунець», де публікують всі матеріали на тему розвінчування фейків, а також напрацювання редакції, що стосуються фактчекінгу. У такий спосіб читач зможе простежити, як розвивається в медіапросторі той чи той меседж, який зміг проникнути в ЗМІ. Завдяки сприянню представництва ЄС в Україні цей проєкт діятиме цілий рік і впродовж цього часу зможе забезпечувати читачів регіональних новин якісною інформацією.

Щоб навчити людей інформаційній гігієні, журналістка, комунікаційниця та колишня головна редакторка просвітницького проєкту «По той бік новин» Альона Романюк запустила спеціальний проєкт «НотаСнота», покликаний розвинути та поглибити навички в споживанні та сприйнятті інформації. Як зауважує засновниця ресурсу, ««НотаСнота» – це антифейкові інтелектуальні ігри, які допомагають засвоїти основи інформаційної гігієни, зрозуміти, як працюють маніпуляції, та тримати руку на пульсі інфосвіту» [1].

Сама гра відбувається в офлайн-форматі: у кімнаті збирається група людей, вони діляться на команди і змагаються між собою у розв’язуванні антифейкових задач різного ступеня складності. Задачі побудовані на реальних прикладах фейків та пропаганди. Коли організатор квізу виголошує правильні відповіді до тих чи тих запитань, він на реальних прикладах пояснює історії фейків, а також дає поради та способи протидії фальшивим меседжам. Так інформація засвоюється краще, ніж під час класичної лекції, учасники отримують базові знання і навички критичного мислення. Триває таке навчання протягом 90–110 хвилин, проте залежно від побажань замовника гри час може бути меншим. Зазвичай це п’ять або шість раундів, у яких є відкриті питання, ребуси, конкурс капітанів, завдання на вміння шукати інформацію, працювати з фото і відеофейками, і, звісно ж, питання на логіку.

«Детектор медіа» – інтернет-видання, яке спеціалізується на перевірці інформації, розпочало функціонувати 8 лютого 2016 року. Важли-

вою складовою цього засобу масової інформації є критичний аналіз українських ЗМІ з подальшою метою підвищення їхньої якості подання повідомлень. Цей фактчекінговий ресурс інформує читачів про події, що відбуваються у вітчизняному та закордонному медіапросторі. Загалом онлайн-новий ресурс покликаний підвищити загальний рівень медіаграмотності українського населення, захистити його в інформаційній війні з Росією [4].

Окрім того, «Детектор медіа» за допомогою своїх матеріалів намагається створювати і зміцнювати незалежне суспільне мовлення, впроваджувати якісні медіареформи, викривати факти корупції у засобах масової інформації та протидіяти перетворенню ЗМІ на ресурси пропаганди.

Редакційну політику цього інформаційного ресурсу визначають керівники громадської організації, яка його створила, тому засади, що викладені в ній, відображають інтереси читачів видання та суспільства в цілому, а також професійні стандарти й журналістську етику. Благодійні організації, що фінансують проєкт, не мають впливу на наповнення матеріалів чи редакційну політику, ніхто не може нав’язувати журналістам цього ЗМІ свою думку та втручатися в їхню роботу. Ресурс щороку подає відкриті звіти, у яких можна простежити джерела фінансування, наприклад, у такому документі за 2019 спостерігаємо, що найбільше фінансових впливів надходило від Міністерства закордонних справ Данії (53,9%), на другому місці – американська організація “Internews Network, Inc”. (25,3%), а на третьому – Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (7%) [9]. Також самі автори журналістських текстів зобов’язані дистанціювати власні переконання та погляди від роботи й неупереджено висвітлювати фактичний матеріал.

Творці «Детектор медіа» внесли окремий пункт у свою редакційну політику, який стосується плагіату. Вони вказують, що використовують чужі ідеї лише з дозволу авторів і при цьому зазначають походження тієї чи тієї концепції. Фото та відеоматеріали публікують з обов’язковим посиланням на першоджерело. Якщо ж автор такого контенту забажає видалити їх, то відразу це роблять. Публікації, у яких уміщено посилання на оригінальні джерела інформації, показують читачам, що факти, викладені у тексті, достовірні та не є вигадками журналістів.

Серед інших кредо роботи редакції доцільно згадати правило «офф зе рекорд», яке говорить про те, що журналістам не можна публікувати інформацію, яку надало джерело, але вони можуть під-

твердити сказане за допомогою інших джерел. «Детектор медіа» вказує, що це правило може діяти за згодою обох сторін, тобто журналістів та джерел інформації, проте якщо джерело не погодило заздалегідь дію цього правила або журналіст не пристав на такі умови, то інформацію, отриману від співрозмовника, публікуватимуть як звичайну.

Від початку повномасштабного вторгнення в Україну засновники фактчекінгового ресурсу «Детектор медіа» створили подкаст *«Русській фейк, іді на***!»*. Основна мета цього проєкту – вчитися самостійно розрізняти методи пропагандистів, виявляти російські маніпуляції, шахрайство, дезінформацію, адже, як зауважують на сайті, «знати фейки в обличчя – це бути озброєними в інформаційній війні» [4]. Також творці цього антифейкового ресурсу готують підбірки спростувань неправдивої інформації, яку поширюють російські ЗМІ, і розповідають про них слухачам «Українського радіо», яке веде радійний інформаційний марафон під час воєнного стану.

Ще одним важливим ресурсом із розвінчування російської пропаганди та фейкових новин є *«Інститут масової інформації»*. Це громадська організація, метою якої є захист свободи слова, сприяння розвитку української журналістики, дослідження громадської думки та інших явищ, які впливають на формування масової свідомості. Інститут було засновано майже з початку незалежності України, у жовтні 1995 року. Його фундаторами стали українські та іноземні медійники. Із вересня 2007 року ІМІ обрано членом Міжнародної організації із захисту свободи слова. У фактчекінгових новинних рубриках журналісти розвінчують фейки та різноманітні інформаційні вкиди, які поширюють у вітчизняному медіапросторі. Учасники організації проводять різноманітні дослідження на тему критичного мислення, маніпуляцій та фальшивих новин із метою покращення стандартів журналістики та формування для населення якісного інформаційного контенту.

Це єдиний ресурс в Україні, який системно здійснює моніторинг за дотриманням свободи слова та показує, наскільки національна медіасфера розвинута для аудиторії. Результати такого спостереження використовують для організації кампаній звернень до уряду, заяв й оцінок громадянського суспільства, законодавчих ініціатив усередині України, а також ними послуговуються ЄС, ООН, ОБСЄ, «Репортери без кордонів», Фрід Хауз, інші міжнародні організації для оцінки демократичного розвитку країни, створення рейтингів, дослідження легітимності виборів у країні.

До успішних антифейкових проєктів можна віднести *«Реєстр фейків України»*. Це інтернет-ресурс, спрямований зробити інформаційний простір України вільним від фейків, пропаганди та маніпуляцій. До його редакції входять журналісти офіційних засобів масової інформації, члени Національної спілки журналістів України, які вже мають досвід і стикалися з негативним впливом неправдивих новин у мережевій комунікації.

Основне завдання аналізованого фактчекінгового ресурсу – звільнення українського сегменту мережі Інтернет від фейкових новин та сайтів, що їх поширюють, адже вони завдають шкоди не тільки інфопростору України загалом, а й персонально окремим громадянам, адже нерідко створюють та поширюють повідомлення, що містять наклепи на певну особу. Цей реєстр допомагає українському законодавству регулювати та контролювати розповсюдження неправдивих даних не лише українцями, але й громадянами інших держав. Фейкові новини завдають шкоди не лише пересічним людям, вони ще й дискредитують професію журналіста, зводять довіру аудиторії до медіасфери майже до мінімуму, а сам читач починає губитися, кому довіряти, а кому ні. Сьогодні дуже важливо, щоб у вітчизняному комунікативному просторі були присутні такі антифейкові проєкти, як *«Реєстр фейків України»*.

У своїй роботі журналісти цього ресурсу перевіряння новинного контенту розробили чіткі критерії визначення фейкової і маніпулятивної інформації, указавши на такі з них, як

- анонімність джерела (автор, що створив той чи той матеріал не вказаний, і його ніяким способом не можна визначити);
- дані не підкріплені фактами (у матеріалі немає посилань на джерела інформації);
- відсутність ліцензії (засіб масової інформації, на якому опубліковано матеріал, офіційно не зареєстрований);
- невідомий власник (неможливо простежити кінцевого бенефіціара ЗМІ);
- наклеп та образи (в матеріалах є явні оціночні судження автора, який може відверто й безпідставно критикувати героя чи подію, про яку йдеться в тексті);
- джінса (замовні тексти за гроші).

Якщо матеріал чи цілий сайт відповідають цим критеріям, *«Реєстр фейків України»* маркує його як неправдивий і розміщує відповідну публікацію на своєму ресурсі, де доводить це. Наприклад, так сталося із новиною, яку опублікувало видання *«Страна ЮА»*, із заголовком *«Уляна Супрун*

покинула Україну». Цю новину ґрунтовно проаналізували фактчекери антифейкового ресурсу й опублікували відповідний матеріал, який спростовує цей фейк.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року в Центрі протидії дезінформації при Раді національної безпеки та оборони створили для українців спеціальний антифейковий інструмент – фактчекінговий бот у телеграмі, що має назву «Перевірка». Він допоможе вивірити будь-яку інформацію із соціальних мереж та електронних ресурсів (зокрема й новинних, адже навіть журналісти подекуди помиляються). Працює чатбот дуже просто: достатньо лише надіслати посилання на новину або, наприклад, пост у соціальній мережі, і команда спеціалістів одразу перевірить достовірність фактів, викладених у тексті. Відповідь надійде протягом декількох хвилин, і ви дізнаєтеся правдива інформація чи таки фейкова.

Зважаючи на те, що ворожі ЗМІ неодноразово вдавалися до створення псевдоботів та ботів-двійників (до прикладу, інформація, що шахраї розсилають фейковий чатбот «Підтримки»), в Україні

також запустили інструмент для перевірки чатботів на сайті Dovidka.info. Для цього потрібно зайти на сайт і вписати в пошуку назву бота, якого необхідно перевірити. Якщо ж виявиться, що такого бота в базі не існує, варто повідомити про це кіберполіцію. З метою виявлення колаборантів на українській території створили також чатбот «ЄВорог».

Висновки і пропозиції. Аналіз антифейкових ресурсів, наявних в українському інфорпросторі, засвідчив, що вітчизняна медіасфера наповнена якісними засобами протидії неправдивій інформації в умовах воєнного стану. Сьогодні функціують як регіональні, так і національні фактчекінгові засоби масової комунікації, які прозоро аналізують факти, залучають населення до поглиблення знань із медіаграмотності і розвитку критичного мислення. Перспективні в цьому плані студії, спрямовані на розширення емпіричної бази дослідження й залучення до наукового аналізу закордонних антифейкових ресурсів і фактчекінгових інструментів для формування якісного медійного контенту в українських ЗМІ в умовах інформаційної війни.

Список літератури:

1. Альона Романюк запустила антифейковий квіз «НотаЄнота»: що це та як грати. *Детектор медіа* : сайт. 12 лютого 2022 р. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/28940/2022-02-12-alona-romanyuk-zapustyla-antyfejkovyy-kviz-notaienota-shcho-tse-ta-yak-graty/>.
2. Герасименко Р. Фактчекінг для журналіста: соцмережі та «вкиди» як перевірка на професійність. *European Journalism Observatory*. 2015. URL: https://ua.ejo-online.eu/2065/етика-та-якість/факт-чекінг-для-журналістасоцмережі?print=print&fbclid=IwAR2NOchyGbh0z_Ov7dUMaK82QpG6xBRWQIE98tmYKruul4osAV-TzuzqDCs
3. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практичний посібник / Інститут масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
4. Детектор медіа: сайт. URL: <https://ms.detector.media/>
5. Ейсмунт . Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. *Інститут масової інформації*. 2016. URL: <https://web.archive.org/web/20210425002841/https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekinguyak-profesiyno-vidriznyati-brehyu-vid-pravdi-i407>
6. Мінченко О. Страх і ненависть в мережі: огляд сайтів, що поширюють фейки та чутки. *Watcher*. 2014. URL: <http://watcher.com.ua/2014/09/26/strah-i-nenavyst-v-merezhi-ohlyad-saytiv-scho-poshyryuyut-feiky-ta-chutky/>
7. Про нас. StopFake: сайт для перевірки фактів. URL: <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/>
8. Район.in.ua запускає фактчекінговий проєкт «Брехунець». *Район.in.ua* : сайт. 2021. URL: <https://rayon.in.ua/news/458456-rayoninua-zapuskae-faktchekingoviy-proekt-brekhunets>
9. Річний звіт ГО «Детектор медіа». *Детектор медіа*: сайт. 2019. URL: https://go.detector.media/wp-content/uploads/2020/09/DM_annual-report-2019_WEB-2.pdf
10. Смотров М. Що таке глибокі фейки і як з ними боротися. *BBC* : сайт. 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43651430>
11. Спрінг М. Як відрізнити фейки від правди про війну в Україні – деякі поради. *BBC* : сайт. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60734162>
12. Ткаченко А. В., Качинський А. Б. Ідентифікація фейкових новин в соціальних ЗМІ. *Математичні методи комп'ютерного моделювання та кібернетичної безпеки* : матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. 2018. С. 49–50.
13. Шулська Н. М., Возняк О. О. Фейкові новини як елемент інформаційної війни. *Modern research in world science* : proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”.

Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 1015–1021. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-research-in-world-science-15-17-maya-2022-goda-lvov-ukraina-arhiv/>.

Shulska N. M., Zinchuk R. S., Navalna M. I. ANTI-FAKE RESOURCES IN MODERN MEDIA SPACE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INFORMATION WAR

*The article examines anti-fake resources that can be used to detect false messages, as well as various types of media manipulation. It is noted that during the information war in Ukraine, negative manipulative content, which is thrown into the domestic space by the Russian side, is detected and refuted by such media sites and anti-fake projects as “StopFake”, “Brehunets” (Liar), “NotaYenota”, “Detector media” and “Mass Information Institute”. From the beginning of the war on the website “Detector media” a new podcast was launched with the striking title “Russian fake, f*** you!”. Creators of this information resource do not only prepare selections of professional refutations of fakes but also talk about how to learn on your own to distinguish manipulation, fraud, and misinformation. Current anti-fake projects include the “Register of Fakes of Ukraine” that is an online resource aimed at making Ukraine’s information space free from fake messages, propaganda and manipulation.*

After the full-scale Russian invasion into Ukraine on February 24, 2022, the Centre for Countering Disinformation under the National Security and Defence Council created a special anti-fake tool for Ukrainians – a fact checking bot in Telegram with the name “Perevirka” (Checking). Taking into consideration the fact that hostile mass media have repeatedly resorted to creating pseudobots and duplicate bots, Ukraine has also launched a tool for checking chatbots on the website Dovidka.info.

The article analyzes in detail the specific use of the referred anti-fake resources as fact-checking tools for news content in the national information space. It has been found out that the Ukrainian media sphere is filled with high-quality means of countering Russian lies and manipulations. There are both regional and national fact-checking resources that transparently analyze information, exposing propaganda and fakes, and they also involve Ukrainians in deepening their knowledge of media literacy and developing critical thinking.

Key words: anti-fake resource, information war, manipulation, media sphere, mass media, Russian propaganda.